

2

Ga d'r maar uit

Je hebt alles gedaan om ordeproblemen te voorkomen. De methode bestudeerd, lessen voorbereid, regels opgesteld, de klas leren kennen en samen afspraken gemaakt. Kortom alles wat je vooraf kan controleren en regelen heb je goed gedaan. De eerste schoolweken lopen dan ook prima. Maar al voor de herfstvakantie blijkt dat leerlingen toch weer opstandig zijn, niet doen wat je van hen verlangt en soms zelfs ronduit agressief zijn. Laat ik beginnen met een doodoener. Stel je voor dat de klas het hele jaar door precies zou doen wat je van hen vraagt: iedereen is altijd stil en geconcentreerd, elk onderwerp hoeft maar één keer uitgelegd te worden en iedereen snapt het meteen, er gebeurt niets onverwachts, huiswerk wordt door iedereen goed gemaakt en proefwerken zijn bij alle leerlingen goed, er wordt niet gepest en wanneer de leerlingen zelfstandig en rustig aan de gang moeten, dan doen ze dat ook allemaal. Niets meer te doen voor de leraar... Maar, het klinkt als een uitspraak van een voetballende, als er niets fout gaat, gebeurt er ook niets. Een groep waarin alles van een leien dakje loopt, heeft ook niets om te leren. Als leerkracht leef je van onverwachte gebeurtenissen van de vergissingen van anderen. Dit maakt het beroep levendig en daarom is leraar zijn echt elke dag anders. De vragen, problemen en onverwachte gebeurtenissen in de klas bepalen de voortgang van je klas.

Alledaagse ordeverstoringen

De daadwerkelijke test van het vakmanschap van de docent is de praktijk. Hoe gaat hij om met wat ik noem de alledaagse ordeverstoringen. In zijn reactie hierop wordt de docent in een *split second* beoordeeld door de klas. Een alledaagse ordeverstoring tijdens de les kan allerlei verschijningsvormen hebben. Zo'n alledaagse ordeverstoring heeft steeds dezelfde kenmerken: het is altijd onverwacht, het is altijd op het verkeerde moment, de leraar kan het gevoel hebben dat hij iets moet doen of zeggen want zijn macht of de veiligheid in de klas staan onder druk, maar vaak is negeren of met humor reageren voldoende om de klas weer in het gareel te krijgen én (een deel van) de klas lijkt de alledaagse ordeverstoring leuk te vinden. Een sanctie is lang niet altijd gewenst, het is zelfs van belang het conflict te vermijden.

Een aantal voorbeelden uit de praktijk van alledaagse ordeverstoringen zijn weergegeven in kader 2.1.

Kader 2.1 Alledaagse ordeverstoringen

- 1 De klas is net aan het werk en een leerling komt breed lachend en te laat binnen.
- 2 De conciërge loopt tijdens een gesprek over de sfeer in de klas met een gereedschapskist binnen om iets aan de verwarming te doen.
- 3 Een leerling vertelt je net een droevig verhaal en een andere leerling laat een, voor iedereen hoorbare, wind.
- 4 Er vliegt een wesp de klas in, enkele leerlingen reageren paniekerig, een enkeling probeert de wesp te lijf te gaan.
- 5 Er klinkt een ringtone maar je hoort niet bij wie.
- 6 Je hebt de klas net gezegd dat je nu echt wil dat ze stil aan het werk gaan en er wordt omgeroepen dat jouw klas het laatste uur lesuitval heeft. Of deze variatie: er wordt omgeroepen dat de parallelklas het laatste uur lesuitval heeft (en jouw klas dus niet).

Herkenbare situaties wellicht en zeker voor de beginnende docent niet makkelijk te hanteren. Gaandeweg ontwikkel je een eigen stijl om hier-

mee om te gaan. De ervaren leraar zal op deze (alledaagse) situaties een passend antwoord hebben. Door rust uit te stralen en eventueel met humor, controleert hij de situatie en lukt het hem de situatie zo om te buigen dat er zo min mogelijk effectieve leertijd en goede sfeer verloren gaat. Op bovenstaande voorbeelden reageert elke leraar, juist vanwege de eigen stijl, anders. Maar een geslaagde reactie kent, net als de alledaagse ordeverstoring, ook een aantal kenmerken. Het zijn dezelfde tips die ik de beginnende leraar meegeef.

Bovenal blijft de leraar rustig, haast onderkoeld. Er is niets zo verwarrend voor een klas als een leraar die zijn zelfbeheersing verliest. Dit is in de ogen van leerlingen zo ontregelend, zo *uncool* dat een leraar meteen zijn overwicht kwijt is. De leraar die zijn zelfbeheersing verliest en daarmee het overwicht kwijt is, lijkt bij sommige leerlingen iets dierlijks op te roepen. Het gezamenlijk wegpesten van een leraar heeft iets weg van een roedel wolven die uit is op aangeschoten wild. Leraren met een *burn-out* bevestigen dit beeld. De thuiszittende leraar wordt als een trofee gezien in de ogen van sommige leerlingen. Het moet ook fascinerend zijn voor een klas pubers om de ontmaskering te zien van een autoriteitsfiguur. Het geeft zelfs status bij de *peer group* wanneer je zelf de leider aan durft te vallen. Daarom is het slim als de leraar snel een antwoord kan vinden op de alledaagse ordeverstoringen. Sommige leraren doen dit van nature goed, ze stralen een dusdanig vertrouwen uit dat ze ontspannen en met humor elke situatie de baas kunnen. Onderstaande alinea is juist voor de docent die soms nog moeite heeft met bovenstaande gebeurtenissen. Misschien is het niet altijd haalbaar om innerlijk onbewogen te blijven, uiterlijk rustig overkomen is dat wel. Het betekent dat je je gezicht in de plooi houdt, althans je bewust bent van je gezichtsuitdrukking, voor je gevoel zou je zelfs wat trager kunnen bewegen dan normaal. Dit tragere bewegen geeft je niet alleen de tijd om na te denken over een reactie, maar wekt ook de indruk van controle over de situatie. Probeer je te houden aan: ademhaling diep en traag, je stem laag. Neem een denkpaauze en gebruik dan korte zinnen en instructies. Hierbij laat je geen ruimte voor discussie. Bij het geven van instructies en opdrachten gaan we vaak te snel voor de leerlingen, geef hen de tijd om de boodschap te verwerken en ernaar te handelen.

‘En nu heb je allemaal je spullen op tafel, ben je stil en aan het werk’, is geen reële opdracht.

Hoe zou je op de in kader 2.1 genoemde alledaagse ordeverstoringen kunnen reageren?

- 1 De leerling die te laat, breed lachend binnenkomt. De klas is toch al afgeleid door de binnenkomende leerling, ze verwachten een reactie van jou, mogelijk hopen ze op een conflict. Je reactie zou kunnen zijn: ‘We zijn al goed aan het werk, ga maar gauw zitten dan kun je meedoen.’ Doordat je zegt: ‘We zijn al goed aan het werk’, geef je de klas het gevoel dat je tevreden over ze bent. Je nodigt de leerling expliciet uit om mee te doen. De aandacht is daarmee op de leerling gericht. In eerste instantie kun je het te laat komen en zeker het ‘breed lachend binnenkomen’ negeren. Natuurlijk kom je hier wel op terug; straks een-op-een, kun je vragen waarom de leerling te laat was. Wanneer er geen goede reden is of wanneer deze leerling vaker te laat is, hoort er natuurlijk een sanctie op te staan. De sanctie geef je als mededeling, als niet-onderhandelbaar gegeven, en liever niet ten overstaan van de hele groep.
- 2 De conciërge die op een onhandig moment en onaangekondigd de klas inloopt. Iemand (in dit geval een collega) die zomaar de klas inloopt vormt soms een lastige inbreuk op je les. Wanneer je net bezig bent met een gesprek rondom een gevoelig onderwerp, is onaangekondigd bezoek zelfs een inbreuk op de veiligheid. Zelf gebruikte ik twee mogelijke reacties. De les stilleggen: ik richtte me dan tot de klas waarbij ik voorstelde het gesprek te stoppen met de mededeling dat we later verder zouden gaan. De klas zal dit van je waarderen; je toont dat je gevoelig bent voor hun situatie en dat je rekening met hen wilt houden. Ook fysiek kun je laten zien dat we even ‘pauzeren’, als je staat ga je zitten, als je zit, ga je staan. De andere manier om hiermee om te gaan is om naar de conciërge toe te lopen en hem te vragen om een andere keer, eventueel na de les terug te komen. Je loopt naar hem toe omdat je ook voor de conciërge gezichtsverlies wilt voorkomen. Een enkele keer heb je te maken met een collega

die toch, op dat moment, in je klas moet zijn. Dan rest er soms niets anders dan je zelf te herhalen. 'Het komt nu niet uit, ik wil je vragen om een andere keer terug te komen.'

- 3 De leerling die een harde wind laat, net wanneer een andere leerling een droevig verhaal vertelt in de klas. Een etui dat valt, een deur die per ongeluk te hard dicht wordt gedaan, meestal kun je dit negeren of met humor oplossen. Wanneer iemand een wind of een boer laat op een verkeerd moment verwacht de klas van jou een reactie. Iedereen snapt dat dit onbehoorlijk is in de klas. Het hoort bij je rol om er wat van te zeggen. Hou het kort en directief: 'Zo gaan we hier niet met elkaar om, dit is echt te onbeleefd.' Je geeft hiermee duidelijk je mening, de meeste leerlingen zijn het met je eens. Tegenwoordig zie je leerlingen ook wel op het schoolplein spugen, soms zelfs op het moment dat je elkaar net gepasseerd bent. Hier zou ik altijd op reageren, spugen is een sterk gebaar van minachting (en het is onhygiënisch). Je kunt dezelfde zin als hierboven gebruiken, wanneer de leerling het vaker doet is een forsere reactie op zijn plaats.
- 4 Er vliegt een wesp de klas in. Een wesp (een mug, een bij, een vogel of een bromvlieg) zorgt voor chaos. Het enige wat je kunt doen wanneer de klas opstuift is *damage control*. Accepteer dat de klas op zijn kop staat, gebruik het moment om eens goed te kijken naar je klas, hoe reageert iedereen afzonderlijk. Ondertussen probeer je kalm het insect naar buiten te dirigeren. Voorkom dat iemand het insect doodmaakt.
- 5 Er klinkt een ringtone, maar je hoort niet bij wie. Iemand heeft zijn telefoon niet uitgezet of in zijn kluisje gedaan. Op jacht gaan naar de dader levert veel stress op voor iedereen. Zeg in het algemeen 'zorg dat je telefoon uitstaat' en negeer het verder. Ook hier geldt weer: je reageert erop, je laat zien hoe je het wilt hebben, maar je gaat er geen strijd voor aan. Iemand die steeds berichtjes krijgt of met zijn telefoon aan het spelen is, is jou aan het uitdagen. Benoem dit ook zo: 'Je weet dat het niet mag, toch doe je het, het lijkt wel of je ruzie met me zoekt, waarom?'

- 6 Er wordt omgeroepen dat jouw klas het laatste uur vrij is/of juist niet. De zoemer komt maar zelden precies op het goede moment (vaak te vroeg en soms veel te laat). Intercomboodschappen zijn altijd op het verkeerde moment. Vooral wanneer de boodschap jouw klas aangaat is het soms nodig om de boodschap nog een keer te herhalen maar er dan niet te veel op in te gaan.

Grensoverschrijdende ordeverstoringen

Een minder alledaagse ordeverstoring vindt plaats als het gedrag van de leerling zó grensoverschrijdend is dat het onmogelijk lijkt om de rust te bewaren. De gebeurtenis doet ook wat met jou, hoe je ook je best doet om de kalmte te bewaren. Soms voel je je direct aangesproken, in je eer aangetast of zelfs bedreigd. Helaas spreek ik soms leraren die murw zijn geworden voor grensoverschrijdend gedrag. Hun defensie mechanisme bestaat er dan uit om weg te kijken en om niet meer te reageren. De macht hebben ze al uit handen gegeven en ze hebben het opgegeven om nog langer in de klas te investeren. Het zijn geen opwekkende woorden maar de realiteit is dat er klassen zijn waar in de ogen van leraren niets meer mee te beginnen valt. Vaak hebben leraren dan ook nog het gevoel dat ze er alleen voor staan. Hun zorgen werden niet gezien of gehoord door de directie en ouders reageren niet, of niet adequaat. Het werk wordt als weinig zinvol ervaren en het plezier is weg. Humor werkt dan niet meer en kan zelfs olie op het vuur gooien. Een klas is dan grenzeloos geworden. Dit gebeurt natuurlijk niet van de een op de andere dag. Allerlei factoren dragen ertoe bij dat een hele klas onhandelbaar wordt. Toch heeft elke leraar wel een of meer voorbeelden van daadwerkelijk grensoverschrijdend gedrag. Net als bij een alledaagse ordeverstoring voldoet een grensoverschrijdende ordeverstoring aan een aantal kenmerken.

De leraar voelt dat hij in actie moet komen, niets doen is immoreel, want hijzelf of anderen worden psychisch of zelfs fysiek gekwetst. Er wordt niet gelachen door leerlingen, hoogstens als zenuwachtige reactie op de gebeurtenis, de klas hoopt en verwacht direct ingrijpen van de docent. De docent kan niet meer reageren door te negeren of door humor te gebruiken, dit zou cynisch en ongepast zijn. Een sanctie, in welke vorm dan ook, is op zijn plaats en gewenst. Er ontstaat direct een conflict.

In kader 2.2 weer een paar voorbeelden uit de praktijk.

Kader 2.2 Grensoverschrijdende ordeverstoringen

- 1 Een leerling maakt een lelijke en keiharde opmerking over joden.
- 2 Je ziet dat een leerling een andere leerling een vuistslag in het gezicht geeft.
- 3 Er is een mobieltje gestolen uit de afgesloten kleedkamer.
- 4 Een leerling vraagt of je nog seks hebt met je vrouw.
- 5 Een leerling heeft rode ogen en grote pupillen, gedraagt zich anders dan normaal, de eerste vijf minuten heel uitgelaten en hangt vervolgens afwezig voorover.
- 6 Een ouder komt tijdens je les de klas in.

In bovenstaande gevallen niet of niet effectief reageren betekent dat je jezelf direct ongeloofwaardig maakt. Uiteindelijk ben jij degene die verantwoordelijk is voor de sfeer en het klimaat in de klas. De klas verwacht van jou optreden bij een ordeverstoring. Deze verwachting is er vanaf de eerste schooldag, het eerste moment dat je voor de klas plaatsneemt. Onmiddellijk zitten de leerlingen in een afwachtende rol en verwachten ze van jou dat je de leiding neemt. Als je dit op cruciale momenten laat liggen, zal het extra moeite kosten om het mandaat weer terug te verdienen. Cruciaal zijn momenten als de voorbeelden die genoemd zijn in het kader 2.2. Een ander effect van niet reageren op deze is dat je de klas tot een onveilige plek maakt voor iedereen. Niemand is graag op een onveilige plek, laat staan dat je er iets kunt leren. Leerlingen zullen, daartoe gedwongen, zelf op zoek moeten naar veiligheid. In de praktijk betekent dit, dat een onveilige klas zelf op zoek gaat naar een sterkere leider onder de eigen klasgenoten. Ook zal de groepsnorm verschuiven. Het nieuwe, onaangepaste gedrag zal gangbaar en de norm worden.

Hoe zou je op de grensoverschrijdende ordeverstoringen genoemd in kader 2.2 kunnen reageren?

- 1 Een leerling maakt een lelijke en keiharde opmerking over joden (moslims, bejaarden, homo's of welke andere bevolkingsgroep ook). Waarom de leerling een dergelijke opmerking maakt, is op het mo-

ment zelf niet interessant, ook al hebben leraren vaak de neiging hier direct naar te gissen. Bij een dergelijke harde opmerking gaat het om het schokeffect wat de leerling teweegbrengt. Hij zet ermee de sfeer naar zijn hand. De drempel om in de toekomst meer van dergelijke uitspraken te maken wordt erdoor verlaagd. Er is er één die reageren moet om de groepsnorm hoog te houden en dat is de leerkracht, zelfs als dit tegen de stroom (de heersende cultuur binnen de klas) in is. Bij een harde opmerking mag de hele klas horen dat jij dit niet tolereert in jouw klas; direct is ook een sanctie op zijn plaats. Je veroordeelt de opmerking en je sanctioneert. Na de les langskomen voor een schrijfstraf. En als je de inschatting maakt dat deze leerling, deze les niet meer op zal houden de grenzen op te zoeken, dan kun je de leerling eruit sturen. Hij brengt tenslotte de (mentale) veiligheid in gevaar. Ook bij grove moppen, zul je soms moeten fungeren als het geweten van de leerlingen. Soms kan een leerling je heel enthousiast een fragment laten zien of horen van een cabaretier die dingen roept die over de grens zijn. Grappen waar je zelf ook om moet lachen. Het moment bepaalt dan op welke manier je reageert. Terechtwijzen gaat te ver, maar je kunt wel een tegengeluid laten horen. Voor jezelf maar ook voor de leerling is het mogelijk interessant om na te denken waarom het zo grappig is.

- 2 Je ziet dat een leerling een andere leerling een vuistslag in het gezicht geeft. Hier is niet alleen een morele grens overschreden, maar ook een strafrechtelijke. Een hoofdregel op school zou kunnen zijn: wij blijven van elkaar af. Gelukkig komt slaan in de klas maar weinig voor. De meeste (goede) klassen zijn 'zelfreinigend'. De leerlingen nemen het voor elkaar op en steunen elkaar als vanzelf wanneer dat echt nodig is. In een goede groep zullen de leerlingen helpen om vechtersbazen te scheiden. Je eerste reactie moet er een zijn in het kader van de veiligheid. Zoals bij eerste hulp bij ongelukken, geldt ook hier: kijk en luister naar de omgeving. Probeer een snelle inschatting te maken van de situatie. Loopt er nog iemand direct gevaar, is er medische hulp nodig? Het kan slim zijn om de 'dader' een vrije aftocht te bieden omdat je eerste zorg naar het slachtoffer en de rest van de klas

gaat. Stuur een paar leerlingen weg om hulp te halen. Een kan naar de collega in de klas ernaast, een leerling kan naar de lerarenkamer of de directie. Op geweld volgt altijd een sanctie. Grensoverschrijdend gedrag wat raakt aan de kern of het wezen van de school, zal altijd gesanctioneerd moeten worden door de school. De directie bepaalt de sanctie en doet mogelijk ook aangifte. De ouders van de betrokken leerlingen zullen in kennis gesteld moeten worden. Maar zij hebben geen inspraak in de sanctie van de school. Op scholen geldt vaak: waar er twee vechten, hebben er twee schuld. Mijns inziens is dit gewoon een manier om, kort door de bocht, van het gedoe af te zijn.

- 3 Er is een mobieltje gestolen uit de afgesloten kleedkamer. Elke leerling heeft tegenwoordig spullen bij zich: iPods, laptops, smartphones, armbanden, horloges en gouden kettingen. Ga er gerust van uit dat al deze dingen heel waardevol en duur zijn. Pubers zijn vaak onbezonnen waar het op spullen aankomt en dus moeten we ze helpen om alert te blijven. Spullen die waardevol zijn, laat je liefst thuis of anders in een kluisje. Elke gymleraar kan er over meepraten; de kleedkamer is afgesloten en plots blijkt er een mobieltje weg te zijn. Het kan niet anders of iemand uit de eigen klas weet er meer van. De eerste reactie: niemand de deur uit. Nu begint het spel van onderlinge verdachtmakingen. Vraag degene die het mobieltje kwijt is of hij deze wel echt mee naar school genomen heeft. Vraag dan om alle tassen en kleding nog eens extra na te kijken. Ik heb weleens een tas of schoenen teruggevonden in de prullenbak... Als echter blijkt dat iemand het mobieltje echt heeft ontvreemd, sta je voor een lastige keuze. Alle leerlingen en hun spullen checken? Gelukkig gaat het dan vaak alleen om de jongens, maar wie herstelt het vertrouwen wanneer je de leerlingen ten onrechte hun zakken leeg laat maken? Aan de andere kant, als de kleedkamer echt de hele tijd afgesloten was, dan moet het mobieltje zich bij een van de leerlingen bevinden. Maar hoever ga je? Je kunt leerlingen vragen om hun zakken en tas leeg te maken, maar daadwerkelijk fouilleren zou ik overlaten aan politie. Wanneer je een dergelijke situatie weleens meegemaakt hebt, weet je dat de spanning in zo'n kleedkamer snel oploopt wanneer iemand

zijn eigendom kwijt is. De druk op een eventuele dader is ongekend hoog. Zelf fouilleren is geen optie, ook omdat het vertrouwen beschadigd wordt. Je bent leraar en geen politiefunctionaris! In een situatie waarin iets waardevols als een mobieltje of een ketting weg is, bel je in eerste instantie de ouders van de gedupeerde. Je kunt hen dan adviseren aangifte te doen. De politiecontactpersoon van de school kun je zelf nog benaderen en je eventuele vermoedens kenbaar maken. Ook ken ik voorbeelden waarin de school de hele zaak in der minne schikte en de gedupeerde financieel tegemoet kwam. De zaak is dan 'opgelost', al blijft het wringen dat de dader nooit gepakt is. Een enkele keer komt het mobieltje miraculeus boven water, de dief vond al het gedoe en de groepsdruk kennelijk toch zwaarder wegen. Je reageert natuurlijk opgelucht, ook als signaal naar de onbekende dief.

Wordt het mobieltje echter bij de dief gevonden, dan past een sanctie. Net zoals je van elkaar afblijft, blijf je ook van elkaars spullen af. De leerling zou ik terug naar school begeleiden, de directie geeft de sanctie. De ouders worden gebeld om naar school te komen. Diefstal is natuurlijk een vergrijp, geen misdrijf, maar het is ook een signaal dat er iets aan de hand is met de leerling.

Wanneer het mobieltje niet meer wordt gevonden, blijft de vraag hangen of je je klasgenoten wel kunt vertrouwen wat erg vervelend is. Kluiscontrole kun je legaal organiseren. Wanneer de school het opneemt in het schoolreglement, waarbij genoemd wordt dat in het belang van hygiëne en veiligheid er steekproefsgewijze kluiscontroles zijn, kunnen leerlingen en ouders geen bezwaar hebben. Natuurlijk moeten de ouders dan wel kennis hebben kunnen nemen van deze regel. Een kluisje open je altijd in het bijzijn van een ander personeelslid. Na de kluiscontrole laat je een briefje in of op het kluisje achter met de volgende tekst: 'Jouw kluisje is vandaag (datum) gecontroleerd door: (twee namen), op hygiëne en veiligheid. Opmerkingen: (bijvoorbeeld: een zakmes is verwijderd, dit kun je afhalen bij de conciërge, een atlas van de school is verwijderd, een zakje met beschimmeld brood is verwijderd en weggegooid, enz.):'

Wanneer je een sterk vermoeden hebt dat een bepaalde leerling ge-

stolen waar, een grote som geld of een wapen in het kluisje heeft, bel je altijd de politie. Mocht hier geen tijd voor zijn dan kun je vanwege het zwaarwegende belang, ook weer met twee personeelsleden een kluisje controleren. Waarschuw dan wel zo snel mogelijk zelf de politie. Overigens is het op sommige scholen inmiddels gebruik dat de politie preventief kluisjes controleert.

- 4 Een leerling vraagt of je nog wel seks hebt met je vrouw. Ik kan me voorstellen dat deze vraag in een bepaalde context misschien wel kan en niet altijd grensoverschrijdend (bedoeld) hoeft te zijn. Ik heb het hier dan ook over de negatief bedoelde opmerkingen, die soms ronduit grof kunnen zijn. Je hoort direct aan de toon of met de opmerking je gezag onder druk staat of niet. Opmerkingen rondom seksualiteit zijn steeds beladen, ook omdat het voor pubers juist zo'n belangrijk onderwerp is. Net zo min als je als leraar benieuwd bent naar de seksualiteit van de leerlingen, hoeven zij dat ook niet naar jouw seksualiteitsbeleving te zijn, laat staan dat ze ernaar vragen. Het onderwerp hoort tot ieders privédoel. Leraar en leerling bepalen zelf wat ze hierover zeggen en tegen wie. De meest vermijdende manier is om niet in te gaan op de inhoud van de vraag, je zegt zelfs niet 'daar heb je niks mee te maken', maar schakelt direct naar het betrekingsniveau. Een verbale sanctie is op zijn plaats. 'Zulke taal wil ik hier niet horen', 'Op deze manier praat ik niet met je', of iets in die trant. Wanneer de opmerking echt te grof is, zoals homoseksuele leraren helaas regelmatig kunnen ervaren, past ook verwijdering uit de les. Bij het *bashen* van homoseksuele leraren past ook weer een schoolbrede reactie: zo gaan wij niet met mensen om, ongeacht ras, geloof of geaardheid. De directie vertegenwoordigt de hele school en veroordeelt het gedrag krachtig middels een sanctie. Ouders worden in kennis gesteld en een schorsing is op zijn plaats. Ook nu weer geldt dat wat in de maatschappij verboden is en bestraft kan worden, ook op school verboden is. Natuurlijk maken opgroeiende jongeren fouten, dit hoort bij het leren, maar wanneer een docent letterlijk ziek gemaakt wordt door gerichte pesterijen, dan is aangifte een krachtig signaal dat de grenzen zijn overschreden.